

Luontoarviointi yleiskaavan muutoshakemukseen Padasjoen Puuksamenniemessä 2022

Ilpo Kekki

21.10.2022



LUONTOSELVITYS
METSÄNEN

Alueen yleiskuvaus.....	4
Hakemuksessa esitetyt uudet rakennuspaikat.....	4
Voimassa olevan rantayleiskaavan rakennuspaikat.....	7
Mahdollinen tielinja voimassa olevan kaavan itäiselle rakennuspaikalle.....	8
Johtopäätökset.....	10
Lähteitä.....	11

Luontoarviointi yleiskaavan muutoshakemukseen Padasjoen Puuksamenniemessä 2022

Luontoselvitys Metsänen Oy on laatinut JUATE:n tilauksen mukaisen luontoarvioinnin Padasjoen Puuksamenniemessä sijaitsevan tilan n:o 576-405-1-326 aluetta koskevaan rantayleiskaavan muutoshakemukseen. Alueella on voimassa Vesijako- ja Salmentaustanjärven ranta-alueiden yleiskaava vuodelta 2000 (kuva 1).

Maastokäynti tehtiin 22.6.2022, arvioinnin suoritti ja raportin laati FM, luontokartoittaja (eat) Ilpo Kekki. Käynnillä arvioitiin kaavamutoshakemuksen uusilla rakennuspaikoilla, voimassa olevan kaavan rakentamattomilla rakennuspaikoilla sekä mahdollisella uudella tielinjalla ja niiden lähiympäristössä sijaitsevat luontotyypit, luonnontilaisuus ja edustavuus. Lisäksi etsittiin huomionarvoisia putkilokasveja. Selvitysalueeksi rajattu alue ilmenee kuvasta 2.

Alueella tehtyjen havaintojen perusteella arvioitiin ehdotettujen uusien rakennuspaikkojen ja voimassa olevan kaavan rakennuspaikkojen toteutuksen vaikutusta luontoarvoihin. Selvitykseen sisältyi myös mahdollisten ns. lakikohteiden (luonnonsuojelulaki, vesilaki, metsälaki) määrittäminen.



Kuva 1. Voimassa olevan yleiskaavan tilanne selvitysalueella. MY-merkintä = luonnonsuhteiltaan ja maisemaltaan arvokas maa- ja metsätalousvaltainen alue, ma-katkoviiva = arvokas maisema-alue. (Vesijako- ja Salmentaustanjärven ranta-alueiden yleiskaava © Padasjoen kunta)

Alueen yleiskuvaus

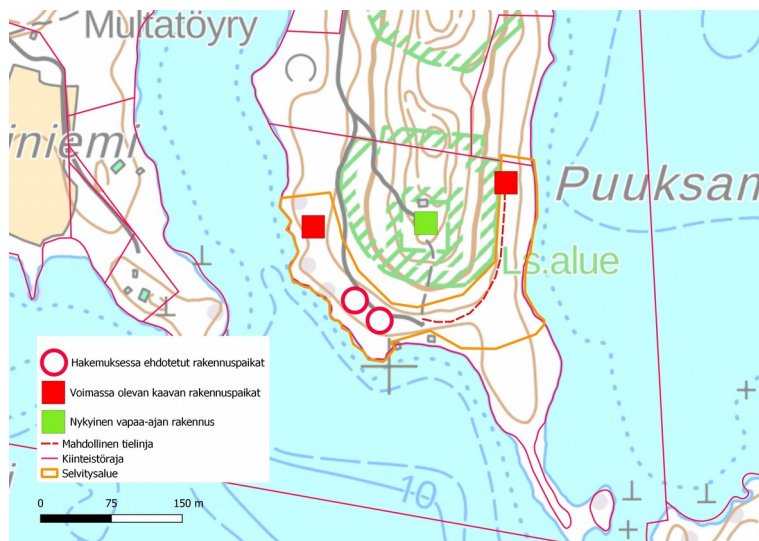
Selvitysalue sijaitsee Padasjoen Vesijako-järven pohjoisrannalla, Puuksamenniemen eteläosassa (kuva 2). Kaikki rakennuspaikat sijaitsevat jäätikköjokeen muodostuneen harjun alueella, jossa pääosa harjuaineksesta on soraa, läntinen ranta-alue pääosaksi hienolajitteisempaa hiekkaa (Maanmittauslaitos maaperäkartta 1:20000). Lounaisosassa lähellä rantaa on kalliolaikkuja.

Kiinteistön alue on puustoinen lukuun ottamatta vanhan hirsihuvilan ja sen pihamaan alaa sekä vanhaa nurmena hoidettua peltoa, jonka pohjoispäässä on marjapensaita, koristekasveja ja kukkaniittyä hoidettu ala. Alueen puusto on pääosaksi vaihtelevaa varttunutta sekapuustoista metsää, jossa on myös lehtipuuvaltaisia aloja. Kiinteistön pohjoispuoliskossa harjun laki- ja rinnealueella hirsihuvilan ympärillä on luonnonsuojelualue (Puuksamenniemen lehmusmetsä LTA300069).

Alueen metsäosat kuuluvat pääosin yleiskaavassa MY-alueeseen (luonnonsuhteiltaan ja maisemaltaan arvokas maa- ja metsätalousvaltainen alue). Pääosa alueesta on rajattu myös arvokkaaksi maisema-alueeksi (kaavassa ma-katkoviiva, kuva 1). Maisema-alue-rajaukseen sisältyvät myös uudet ehdotetut rakennuspaikat sekä voimassa olevan kaavan läntinen rakennuspaikka.

Hakemuksessa esitetyt uudet rakennuspaikat

Muutoshakemuksen uudet rakennuspaikat sijoittuvat vanhassa kaavassa olevan, rantaan ulottuvan rakennuspaikkarajauksen viereen länsipuolelle (kuva 2). Uusien rakennuspaik-



Kuva 2. Rakennuspaikkojen sijainnit.

kojen alue käsittää rannan kapeahkon metsäkaistan ja sen itäpuolista nurminiittyä sekä vähän niityn yläpuolista metsäalaa (lähinnä itäisen rakennuspaikan osalla). Metsän pääasiallinen luontotyyppi on tuore kangas, jossa on vaihettumaa lehtomaiseen kankaaseen etenkin nurmen reunan tuntumassa. Puusto on metsäkaistassa erirakenteista, varttuneita iäkkäitä mäntyjä ja koivuja (lähinnä rauduskoivuja), yksittäisiä varttuneita kuusia ja melkein rantaviivassa jokunen varttunut tervaleppä. Lahopuuta on jonkin verran pysty- ja maapuina. Alikasvoksen muodostavat lähinnä metsän pääpuulajit, lisäksi on joitakin nuoria pihlajia ja haapoja. Harvakkossa pensaskerroksessa on puulajien taimia ja vesoja sekä katajia.

Kenttäkerroksessa etenkin keskisellä osalla on peittäväkasvustoinen mustikka vallitseva. Kuivahkoilla paikoilla puolukkaa on runsaammin lähinnä laikkuina tai kasvustoina mustikan seassa. Hiukan on myös variksenmarjaa. Metsäkastikka ja -lauha esiintyvät niukanlaisesti. Metsäkaistan ranvyöhykkeessä on kapea kaista, jossa kasvaa suovarpuja juolukkaa, suopursua ja suomyrttiä. Uusien rakennuspaikkojen pohjoisreunan tuntumassa tai vähän sen ulkopuolella on kasvillisuudeltaan vaatimaton pieni jyrkänne, jonka reunasta löytyi tämän osa-alueen ainoa huomionarvoinen kasvilaji **valkolehdokki**, joita kukki paikalla kaksi yksilöä. Laji on rauhoitettu (luonnonsuojeluasetus 160/1997, liite 3 a). Valkolehdokki ei ole kuitenkaan uhanalainen tai silmälläpidettävä.

Nurminiityn reunojen rehevämmän kasvillisuuden lajistoa ovat mm. sinivuokko, lillukka, kielo, sormisara, kevätlinnunherne, lehtokuusama ja taikinamarja.



Kuva 3. Ehdotettujen uusien rakennuspaikkojen rantametsäkaistaa ja nurmen reunaa.



Kuva 4. Uusien rakennuspaikkojen rantametsäkaistan tuoretta kangasta.

Uusien rakennuspaikkojen ja huvilalta rantaan ulottuvan kaavan mukaisen rakennuspaikan rajan vaiheilla, rannan venevajan lähellä on harvennettu ala, jossa on muutamia yksittäisiä varttuneita puita, nuoria mäntyjä, koivun taimia, haapavesoja, katajia ja harmaaleppää. Pääasiallinen metsätyyppi on tuore kangas, joka on heinittynyt ja sananjalkakasvustoinen, varpuja ovat mustikka, puolukka sekä rannan juolukka ja suopursu.

Uusien rakennuspaikkojen entistä kapeaa peltoaluetta hoidetaan nykyisin nurmena pitämällä kasvusto säännöllisesti lyhyenä. Nurmen kuivilla reunavyöhykkeillä on melko ruohovaltaista ja monilajista niittykasvillisuutta. Ketolajistoa edustavat mm. mäkitervakko, rohtotädyke, huopavoikeltano, hiirivoikeltanot, tuoksusimake ja ketoruusu ruoho (yksittäinen). Tuoreemman niityn lajistoa ovat puolestaan mm. poimulehdet, päivänkakkara, niittysuolaheinä, metsäapila ja nurmitädyke. Heinistä yleisiä ovat ainakin nurmirölli ja niittynurmikka.

Luontotyyppien uhanalaisluokituksessa havupuuvaltaiset samoin kuin lehtipuuvaltaiset varttuneet tuoreet kankaat ovat Etelä-Suomessa vaarantuneita luontotyyppisiä. Metsäkaistan tuore kangas on luonnontilaltaan vähän heikentynyt ja edustavuudeltaan kohtalainen-hyvä. Heikentäviä tekijöitä ovat kuvion pienialaisuus, kapea muoto ja reunavaikutus.

Voimassa olevan rantayleiskaavan rakennuspaikat

Voimassa olevan rantayleiskaavan **läntisen rannan rakennuspaikka (hakemuksessa B)** vastaa rantaosaltaan osittain uusien rakennuspaikkojen luontotyyppiä, joskin se on astetta karumpi tuoreen ja kuivahkon kankaan mosaiikki. Puusto, puuston rakenne ja putkilokasvilajilajisto ovat pitkälti samanlaiset. Samoin kangasluontotyyppi on luonnontilaltaan samanlainen, vähän heikentynyt ja edustavuudeltaan kohtalainen-hyvä.

Pohjoisosassa on kalliolaikku, joka luontotyyppinä vastaa karua poronjäkälä-sammalkalliota. Samoin kuin uusien rakennuspaikkojen kohdalla, ylempänä on rehevämpi ala, jossa luontotyyppi edustaa lehtomaista kangasta. Rakennuspaikan sisin osa ulottuu vanhan pelon alueelle, joka tällä osuudella on varttunutta kasvatuskoivikkoa. Sen harvahkossa pensaskerroksessa on metsälehmuksen vesoja ja muiden puiden taimia sekä lehtokuusamaa. Kenttäkerros on heinittyneiden (mm. metsäkastikka, niittynurmikka, nuokkuhelmikkä) ja sananjalan valtaamien alojen luonnehtimaa kasvustoa, jossa on seassa ruohoja (mm. nurmitädyke, lillukka, kielo, ahomansikka, metsäkurjenpolvi, aivotirna, paimenmatara, kultapiisku, isoaho-orvokki). Myös kivikkoalvejuuren kookkaita ruusukkeita kasvaa alalla.

Voimassa olevan rantayleiskaavan **itäinen rakennuspaikka (hakemuksessa A)** sijoittuu kiinteistön koilliskulmaan. Se on eteläisin neljästä rantarakennuspaikasta, joista kolme kuuluu pohjoispuoliseen naapurikiinteistöön. Länsipuolen rantametsäkaistojen tapaan



Kuva 5. Voimassa olevan kaavan itärannan rakennuspaikan rantametsää.

pääasiainen luontotyyppi on varttunutta tuoretta kangasta. Mustikkavaltainen ala ulottuu rannasta seuraavan korkeuskäyrän vaiheille, joskin seassa on rehevämpääkin kasvillisuutta. Rantametsäkaistassa on varttuneita haapoja, joissa on koloja, jokunen mänty, koivuja ja muutamia kuusia. Lisäksi aivan rantaviivassa kasvaa varttuneita tervaleppiä. Alikasvoksena on lähinnä nuoria haapoja ja koivuja. Pensaita on niukasti. Kangasluontotyyppi on luonnontilaltaan vähän heikentynyt ja edustavuudeltaan kohtalainen-hyvä.

Luontotyyppi vaihettuu ylempänä epäselvärajaisesti rehevämpään lehtomaiseen kankaaseen. Luontotyypin muutos ilmenee sananjalan, lillukan, kielon ja metsäliekosammalen sekä heinäisyyden yleistymisenä. Paikoin on myös sormisaraa sekä pikkutalvikkia.

Ylempänä puusto on vähän rantakaistaa nuorempaa, mm. nuorta haapaa on paljon. Lehtopensaista on etenkin lehtokuusamaa. Huomionarvoista ja rauhoitettua **valkolehdokkia** löytyi yhteensä runsaat 40 yksilöä kolmella lähekkäisellä alalla, joista yksi ulottui hieman kiinteistörajan pohjoispuolelle.

Luontotyyppien uhanalaisluokituksessa havupuuvaltaiset samoin kuin lehtipuuvaltaiset varttuneet tuoret kankaat ovat Etelä-Suomessa vaarantuneita luontotyyppejä, samoin varttuneet lehtipuuvaltaiset lehtomaiset kankaat. Lehtomaista kangasta olevan osan luonnontilaisuus on vähän heikentynyt ja edustavuus kohtalainen.

Mahdollinen tielinja voimassa olevan kaavan itäiselle rakennuspaikalle

Kaavamuutoshakemuksen mukaan rakentaminen itärannan rakennuspaikalle vaatisi tien rakentamista kiinteistön eteläosan kautta. Linja olisi jatke nykyisin rantasaunalle ulottuvalle kulkuyhteydelle, ja se pitäisi tehdä luonnosuojelualueen eteläpuolelta. Tien toteutus olisi hakemuksen mukaan hankalaa rinnealueelle. Maastokäynnillä tarkasteltiin tätä mahdollista tielinjan aluetta ja sen ympäristöä.

Tielinjan luontotyyppi on etelä-kaakkoisuuntaisen rinteiden osalta harjumetsän valorinne harjusijaintinsa, rinnesuuntansa ja -kaltevuutensa perusteella. Kenttäkerroksen kasvillisuus on melko rehevää, edustavimmissa kohdissa tällä osalla kasvillisuus vastaa laajalti runsasravinteista kuivaa lehtotyyppiä (nuokkuhelmikkä-kevätlinnuherne -tyyppi), jossa kevätlinnuherne on runsas ja luontotyypin toinen nimikkolaji nuokkuhelmikkä paikoitainen. Muita tyyppilajeja ovat runsaat sinivuokko ja lillukka sekä metsäorvokki, kielo, ahomansikka, aivotirna, metsäapila, niittynätkelmä, metsäkastikka ja sormisara. Sananjalkaa on paikoin peittävinä kasvustoina. Sananjalkojen alta kuitenkin löytyy lehtotyypin ruohokasveja. Alueella esiintyvät aholeinikit ja ahomatarat viitannevat alueen vanhaan metsälaidunkäyttöön (aholeinikkiä löytyy paikoitellen myös muualta alueelle tuovan tien



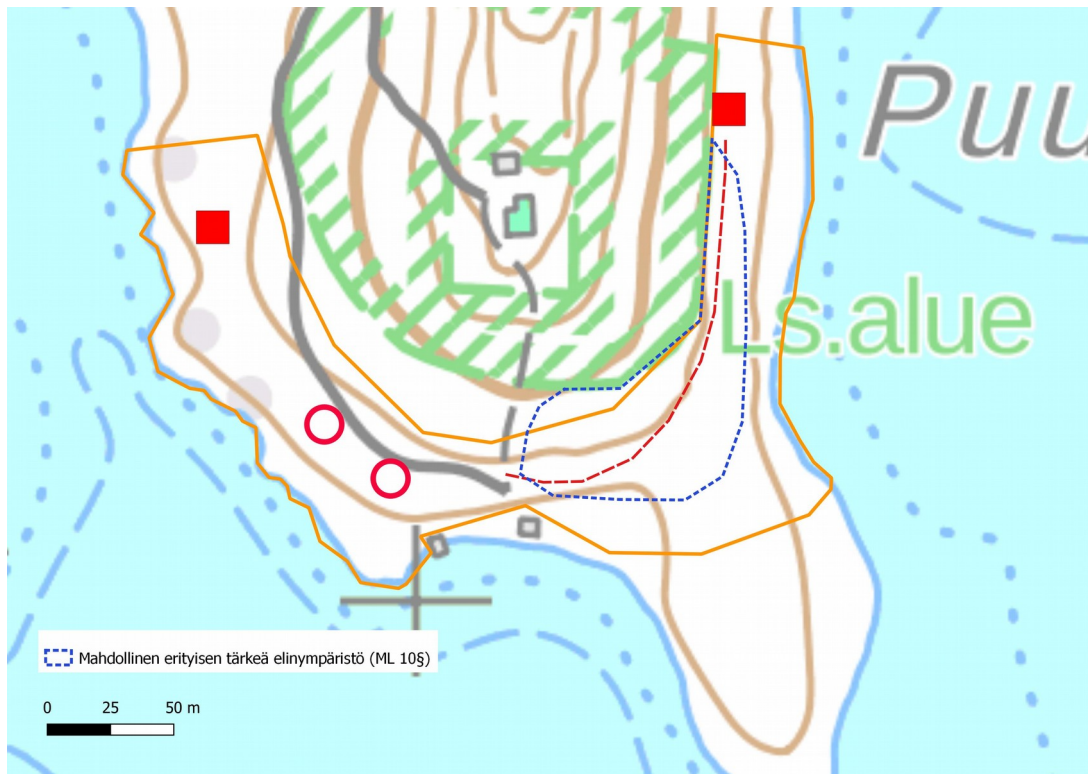
Kuva 6. Tielinjalla olevan kuivan lehdon tyypillistä kasvillisuutta, jossa mm. kevätlinnunherne, sinivuokko ja lillukka ovat runsaita lajeja.

varsilta). Pohjakerros on vaihtelevasti aukkoinen ja lehtikarikepintainen, sammallajistoon kuuluvat ainakin metsäliekosammal, seinä- ja kerrossammal sekä suikerosammalia.

Pensaskerroksessa on lehtokuusamaa melko paljon, vähän myös taikinamarjaa, näsiää ja katajaa. Puustossa on iäkkäitä koivuja, joitain mäntyjä, haapaa ja harvakseltaan varttuneita kuusia. Muutamia nuoria metsälehmäksi kasvaa paikoin.

Luontotyyppien uhanalaisuusluokituksen mukaan harjumetsien valorinteet on Etelä-Suomessa erittäin uhanalainen luontotyyppi ja runsasravinteiset kuivat lehdot vaarantunut. Tielinjalla ja sen lähiympäristössä luontotyyppien luonnontilaisuus on vähän heikentynyt ja edustavuus pääosaksi hyvä-kohtalainen.

Osa tielinjan alueesta on mahdollinen metsälain (10§) tarkoittama erityisen tärkeä elinympäristö (rehevät lehtolaidut) (viitteellinen rajausta ilmenee kuvasta 7). Metsälain erityisen tärkeissä elinympäristöissä voidaan tehdä varovaisia hoito- ja käyttötoimenpiteitä, joissa elinympäristöjen ominaispiirteet säilytetään tai niitä vahvistetaan. Toimenpiteissä on säilytettävä mm. puuston rakenne, vanhat ylispuut, kuolleet ja lahot puut sekä otettava huomioon kasvillisuus, maaston vaihtelevaisuus ja maaperä. Lehtolaiduissa ominaispiirteet säilyttävät toimenpiteet voidaan toteuttaa vain maan ollessa jäässä.



Kuva 7. Metsälain (10§) erityisen tärkeän elinympäristön sijainti.

Johtopäätökset

Kaavamutoshakemuksessa on muun muassa esitetty, että itärannan rakennuspaikan sijainti osittain luonnonsuojelualueella vaikeuttaa rakentamista. Tontille pitäisi rakentaa myös tie, kun hakemuksessa ehdotetuille uusille paikoille on jo olemassa valmis kulkuyhteys. Yhtenä perusteluna on myös, että länsipuolen paikan siirto rakennuspaikkojen korttelialueen yhteyteen turvaisi niemen vapaata yhtenäistä rantaviivaa voimassa olevaan rantaosayleiskaavaan nähden.

Luontoarvojen kannalta rakennuspaikkojen siirtoa hakemuksessa esitetyille paikoille voi pitää hyvin perusteltuna. Rakennuspaikkojen keskittäminen nykyisen rantaan ulottuvan rakennuspaikan viereen aiheuttaa selvästi vähemmän haittaa alueen luonnonympäristön yhtenäisyydelle, sen luontotyypeille, kasvillisuudelle ja todennäköisesti myös eläimistölle kuin voimassa olevan kaavan mukainen sijoittelu. Samalla vältetään luonnonsuojelualueen eteläpuolelta rakennettavan kulkuyhteyden aiheuttama haitta, koska uusi tie pirstoisi metsäaluetta sekä heikentäisi linjalla olevan harjumetsän valorinteelle sijoittuvan kuivan lehdon luontotyyppejä ja hävittäisi kasvillisuutta. Itärannan tontilla rakentaminen muuttaisi alueen rantametsän luonnontilaisen luonteen, ja alueen käytön vaikutus ulottuisi todennäköisesti luonnonsuojelualueen puolelle.

Uusilla ehdotetuilla rakennuspaikoilla rakentaminen heikentää metsäkaistan kangasmetsien luontotyyppettä, erirakenteista puustoa ja kasvillisuutta, mutta epäedullinen vaikutus luontoarvoihin jää kuitenkin pienemmäksi kun vanhassa vaihtoehdossa. Toteutus kaavamääräysten edellyttämällä tavalla (riittävän puuston ja muun kasvillisuuden säilyttäminen, rantavyöhykkeen luonnonmukaisen toiminnan turvaaminen) lieventävät haitallista vaikutusta.

Lähteitä

Hotanen J-P., Nousiainen H., Mäkipää R., Reinikainen A., Tonteri T. (2008), *Metsätyypit - opas kasvupaikkojen luokitteluun*. Metsäkustannus. Metsäntutkimuslaitos.

Kouki J., Junninen K., Mäkelä K., Hokkanen M., Aakala T., Hallikainen V., Korhonen K. T., Kuuluvainen T., Loiskekoski M., Mattila O., Matveinen K., Punttila P., Ruokanen I., Valkonen S. & Virkkala R. (2018). Metsät. Julk.: Kontula, T. & Raunio, A. (toim.). *Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. Luontotyyppien punainen kirja – Osa 2: luontotyyppien kuvaukset*. Suomen ympäristökeskus & ympäristöministeriö, Helsinki. Suomen ympäristö 5/2018. s. 477-567.